



i razumevanje. Porodica je u leto 1871. krenula iz Avinjona (gde je Mallarmé bio profesor engleskog jezika) prema severu, razdelivši se: dok je Stefan u Parizu pokušavao da nađe bilo kakvo zaposlenje – u Sansu, gradu gde je završio gimnaziju i upoznao Mariju, rodio se 16. jula, dečak koji je dobio ime Anatol. Pesnik je video svoga sina tek nekoliko meseci nakon tog događaja, koji je ubrzo počeo da se pretvara u porodičnu tragediju: Anatol je gotovo od rođenja bolovao od Bujeove bolesti. Tako je »mali demon«, kako je gđa Mallarmé nazivala svoga sina dok je udarao o stenke njenog stomaka, postao »mali mučenik« kome nije bilo suđeno da poživi duže od osam godina: umro je u oktobru 1879. Ta bolest i ta smrt, bolest ništa manje nego smrt, obeležili su neizbrisivim pečatom Mallarméa. Gubitak sina kome je još pre rođenja predvideo zadatak pesničkog naslednika i nastavljača, onoga koji će uspeti završiti veliko delo što ga je započeo otac:

otac koji
rođen u loša
vremena bejaše
pripremio za sina
zadatak uzvišeni...

– imao je presudan uticaj u njegovom opredeljenju za samotni, asketski život, bez očekivanja bilo kakvih spoljnih milosti i priznanja; u hrabrosti da ide do kraja. Radilo se, možemo reći, o nekoj vrsti samokažnjavanja zbog ko zna kakvog doživljenog osećanja krivice:

oh! grozna tajna
čiji sam posednik

(šta s tim)

U Mallarméu kao da se, poput mračnog talasa, javljala misao da je kriv za narušenu simetriju porodice: *otac-majka-ćer-sin* – ostaje jedno prazno mesto, zauvek. Takođe, osećaj da je sin bio začeo u nepovoljno vreme velike »psihičke napetosti« i fizičke iznemoglosti; prisetimo se poslednjeg stiha iz *Cveća*, pesme napisane u Turnonu, 1864:

Za pesnika slabog kojeg život ljušti.

Najzad, bolest od koje je Anatol bolovao mogla se, u poremećenom očevom duhu, objašnjavati kao direktno prenesena sa oca: Mallarmé je zaista od najranije mladosti bolovao od reumatizma, a njegova su ga pluća zabrinjavala do najcrnijih misli: »Ako poživim! Na nesreću, dubeci tako stih, naišao sam na dva ponora, koji me dovode do očajanja. Jedan je Ništavilo, do kojeg sam došao ne poznajući budizam. Druga praznina je ona koju sam otkrio u svojim grudima. Zaista nisam dobro, i ne mogu da dišem...« (1866, iz pisma Andriju Kazalisu).

Nakon Anatolove smrti, Mallarmé je u potpunosti izgubio želju da osvaja svet, kao što je bio pokušaj sa slobodnim pesničkim zidarstvom, ili poziv da za 20 franaka na čas daje pesničke lekcije nepouzdanim posetiocima, koji bi mu ionako, zadovoljivši svoju radoznalost nakon nekoliko susreta, okrenuli leđa. Pesnik je, međutim, okrenuo leđa svetu, ali nije zalupio vratima za sobom: od 1880. godine zvanično je proglašen otvorenim pesničkim salon u skromnom domu Stefana Mallarméa. Njegov izdvojeni položaj na severu Pariza onemogućio je, već na početku puke radoznalce. Prvi posetioci ostavili su svedočanstvo da je na prvim seansama, u pesnikovim rečima, držanju, u atmosferi stana, lebdela još sveža uspomena na izgubljenog sina. Ali Mallarmé je brzo shvatio da tim podsećanjima neće biti izmenjena nepopravljiva praznina. Osetivši da je »uzvišeni zadatak« koji je bio namenio sinu, sada udvostručen, prešao na njega, Mallarmé je začutao. Ne postoji nijedan njegov tekst, čak ni pismo, u kome se javlja sećanje na izgubljenog sina, makar u obliku najneprimetnije aluzije. Ispisujući svoje autobiografsko pismo Polu Verlenu, 1885, Mallarmé nijednom rečju ne pominje postojanje tog deteta, iako je izvesno da je Anatolova smrt jedan od najstvarnijih, najautobiografskijih trenutaka njegovog života. Jer, ispravno zaključuje Rišar, Mallarmé nije »zaboravio« Anatola: »Ako »mali fantom« nije postao direktni junak jedne pesme u njegovu čast i posvećene njegovoj uspomeni, on je izvesno i potajno hranio mnogu naknadnu temu pesnikove sanjarije. Njegov prisustvo, njegovo ovekovčenje ne razdvaja se u konačnoj tački – kao što je to žarko želeo i njegov otac – od sudbine celokupne mallarméovske poezije.«

1 Mallarmé je veoma priseban: verovatno se sećao svih bezizlaznih neprilika koje je imao, zajedno s Huismansom, kao izvršilac književnog zaveštanja Vilijama de l'Île-Adam. I nije želeo da svoje najdruže uvuče u slične situacije. Ne treba ni najmanje sumnjati u iskrenost njegove želje da sve bude uništeno.

2 Ali to je, ipak, samo pretpostavka na osnovu čitanja pesama. Mallarmé ni na jednom mestu rukopisa nije ostavio nikakav datum, kao da je želeo, u skladu s idejom koja ga je vodila dok je pisao tu »književnu utehu« i »idealizaciju« – da obezvređi svoju posmrtnu poemu za sina jedinca.

3 Mallarmé je jedno vreme, u bezizlaznoj situaciji, pomišljao da prihvati posao brodskog prevodioca, ali se Marija usprotivila, vodeći brigu o njegovom krhkom zdravlju. Mallarmé, brodski prevodilac!

4 Bujeova bolest reumatizam, izazvan jakom anginom koji zahvata zglobove i postupno celo telo, od srca. U Mallarméovo doba neizlečiva bolest što znači da je Anatol nekoliko meseci nakon rođenja bio osuđen na smrt.

5 Kad se mladi Pol Valeri pojavio kod Mallarméa oktobra 1891. uspomena na Anatola bila je sasvim odsutna iz dnevnih događaja. Valeri čak nije znao da se Mallarméov sin zvao Anatol, i u jednom pismu Andreu Židu naziva ga Pol! Previd je značajan. U stvari, Anatol je Valerijev vršnjak, rođeni su iste godine: da li se tim podatkom može potpunije objasniti »očinska ljubav« kojom je Mallarmé, po Valerijevim rečima, voleo Valerija, da li je Valeri, u neku ruku, preuzeo ulogu naslednika koju je Mallarmé bio namenio sinu – »San da mu ostavim ime«.

6 Mallarmé je verovatno »crpeo« iz tog svog tajnog očajanja, jer se čuveni *Grob za Edgara Poea*, prvi iz serije posmrtnih soneta, datumski podudara s poslednjim stupnjem Anatolove agonije.

za anatolov grob

stefan mallarmé

dete izišlo iz
nas dvoje – nama
pokazujući naš
ideal, put
– za nas! otac
i majka koji ga
u tužnom postojanju
nadživljujemo kao
dve krajnosti –
slabo združeni u njemu
i koji su se razdvojili
– otkud njegova smrt – poni-
štavajući to malo »ja« deteta

●
obitelj savršena
ravnoteža
otac sin
majka ćer

●
razbijeno –
tri, jedan prazan
između nas,
tražeći...

●
sin
upijen
ne otišao
to je on
– ili njegov brat
ja
ja sam mu
to rekao
dva brata

●
ne upoznao
majku, a sin me
nije upoznao! –
– slika mene
drukcijeg od mene
odnesenog u
smrt!

koji se povukao
tvoj budući u mene
postaje moja
čistota kroz život
u koju ja neću
dirnuti –

vrhunski cilj
bio bi
otići čist
iz života
ti si ga ispunio
unapred
pateći
dosta – blago
dete neka ti
To bude uračunato
u tvoj izgubljeni život – tvoji su
kupili ostatak svojom
patnjom što te više nemaju

moliti mrtve
(ne za njih)

koleno, dete
koleno – potreba
da se ima dete
– njegova odsutnost – kolena
padaju – i

Pred.
mili
– veliko srce
(do) dobri sine (koji)
oca čije
srce
kucaše za naume
prevelike
– i došle tu da se
sruše
trebalo je –
nasleđujući tu
predivnu inteli-
genciju sina, nju
oživljavajući
– sagrađiti
sa njegovom (jasnom)
proniciljivošću – to
delo – odveć
široko za mene

i tako, (sam
lišavajući se
života, žrtvu-
jući ga, osim
možda za d
– da on bude velik,
lišen tog – i
učiniti tako bez

straha da se **igram**
s njegovom smrću –
pošto sam mu
žrtvovao svoj
život – pošto sam
prihvatio što se mene
tiče tu smrt
(zatvaranje)

primer
spoznali smo
kroz tebe taj »bolji
deo nas«
koji često nam
izmiče – i biće
u nama – u našim
delima, sada

dete, sejanje
idealizacija

otac i majka se
zaklinju da
neće imati još
dece
– raka izdubljena njime
život staje tu

ispoljavanja
itd.
okrutna
Oh! dozvoli – ne
ti želiš još...

egipat pradžni –
pomazanja –
dani, operacije

kripte – sva ta
promena
nekad varvarska i
materijalna
izvanjska
a sada
duhovna
i u nama
želi
izbeći smrt

(Oh) čuj plakanje
žene
Oh! priznajem
ti si jaka, vešta –
itd.

ne – nikad
pomešan s velikim
mrtvima – itd.



s. mallarme, autoportret

– sve dok mi
sami živimo, on
živi – u nama

tek će nakon naše
smrti takav biti
– i tad će zvona
Mrtvih zvoniti za
njega

kraj I
_____ o užas
on je mrtav!

on je... mrtav
(apsolutno –
tj. ubijen
majka ga vidi takvog
na način kojim,
bolestan, izgleda
da se vraća – u budućnost

majka I
ne može se
umreti sa sličnim
očima, itd.

otac pušta da se čuje
u njegovom užasu
jecanje
»on je mrtav«
– i u neodređenosti
tog krika, tad
II dete se
diže na svom krevetu
on traži, itd.

u III možda
ništa – (potvrđeno)
o smrti
i
dato da se čuje
jednostavno – u
trajanju tog »on je
mrtav iz I II

ili: Pesma
obična

Tačno je
udario si me
i dobro si izabrao
svoju ranu –
– itd.
– ali

i osveta
broba jednog genija i
smrti

otac sâm
majka sama

krijući se jedno
od drugoga
a onda se pronađu

zajedno

strahovanja majke
– prestao je
da se igra
danas

otac sluša – vidi
oči majke
– prepušta brigu
i snatri on

II

suze majke
soba
smirujući se malo po malo
u dvostrukom

gledištu
dete, sudbina



grob, uspomena
starac –
– (koji govori)

o zemljo – ti nemaš
jednu biljku
– čemu u stvari –
– ja koji
te slavim –

buketi
tašta lepota

čistota
dvojna
– ličnost
–
oči
dve tačke
pogleda jednake

njegove oči me
gledaju, dvojne
i dostaju
– zahvaćene već u
odsutnost i
ponor

sve tu usaglasit?

I krik majke
cveće
ubrato za
grob, ostavljeno tu

III

grob
otac –
spor za žrtvovanje
zemlja ga menja
tokom tog vremena

druga majka
(majka čuti?)
patnja večna
i nema.

da nas čuje
kako bi se ljutio

zbrisati ga
tako
skrnavljenje bez
groba
neka zna to!
mrak

ne, božanstveno
jer ne mrtav
i u nama –
– to
prelevanje –
menjanje načina
života, to je sve

šta!
uživati u
prisustvu
a zaboraviti ga
odsutnog
– jednostavno! nezahvalnost!

Gorčina
potreba za osvetom
kad je on
kao zahteva

želja da se više
ništa ne čini – (ništa)
propustiti cilj
uzvišeni, itd. –

šta! smrt
ogromna – ta
jeziva smrt

STÉPHANE MALLARMÉ

POUR UN TOMBEAU D'ANATOLE

INTRODUCTION DE
JEAN-PIERRE RICHARD

AUX ÉDITIONS DU SEUIL

ubiti tako
malo biće

ja kažem smrti kukavice

avaj! ona je u nama
ne spolja

on je izdubio naš
grob
umirući

povlastica

Prijatelju

prijatelj – – –
pokopavanje prema viđenju
deteta
ti jedini to ne znaš
– ti me gledaš
kako te uvek

začuden
idi – sklopi te blage oči
– nemoj znati – ja se
obavezujem – nastavi
i živećeš –

Oh! koliko oči mrtvih
itd.
imaju više snage
od onih, najljepših
živih

kako bi vas privukle

zemlja govori –
majka spojena sa
zemljom
rakom izdubljenom
detetom – gde
i ona biće – – – –
kasnije –

dete
sestra ostaje, koja
vodi jednog brata
budućeg
– ona pošteđena od
tog groba za
oca majku i sina
– svojim brakom.

ne plači tako glasno
mogao bi čuti –

kćerko obamrla

Otac utišani
početak misli
oh! grozna tajna
čiji sam posednik
(šta s tim
–
postaću
mrak njegovog
groba
ne znao –

odlomak/
preveo Kolja MIČEVIĆ

POLJA

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II
telefon (021) 28-765

uređuju: silvija dražić, zoran đerić, petru krdu, alpar lošonc, franja petrinović, dorđe pisarev (v.d. glavnog i odgovornog urednika) i miroljub radojković; sekretar radmila gikić; tehnički i likovni urednik cvetan dimovski; lektor zora stojanović; članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), gion nandor, aleksandar horvat, ratka lotina, velja macut, selimir radulović, radioj šajtinac, dušan tođorović, aleksa trifunov, jovanka žunić (delegati šire društvene zajednice); radmila gikić, relja knežević, tomi-slav marčinko, milan paroški, franja petrinović i vitomir sudarski (delegati izdavača); izdaje nišro „dnevnik“ oour „redakcija dnevnik“, novi sad, bulevar 23. oktobra 31; direktor vitomir sudarski; osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke om-ladine vojvodine; časopis finansira s iz kulture vojvodine.